

Праекты і альтэрнатывы

НАТАЛЛЯ ШАРАНГОВІЧ

Напрыканцы лістапада ў Беларускам саюзе мастакоў, які вось ужо год пражыў з новым кіраўніцтвам, адбылася знамянальная падзея — прыём у шэрагі суполкі новых сяброў. Хтосьці, можа, здзівіцца: хіба гэта падзея? Здаецца, руднінае мерапрыемства... Парадаксальна, але менавіта гэтым разам назіралася ці не рэкордная колькасць прэтэндэнтаў на атрыманне членскага білета і ўсіх тых выгод, што ён гарантуе (з іх галоўныя — права прэтэндаваць на майстэрню, магчымаць удзельнічаць у тых выставах, дзе творы прымаюцца толькі ад членаў саюза). Падаў заяву 91 чалавек, новымі сябрамі творчага аб'яднання сталі 72. Сярод апошніх — і маладыя (нават учарашнія студэнты Акадэміі мастацтваў), і ўжо вядомыя мастакі і мастацтвазнаўцы. Лічба, бадай што, найвялікшая за ўсе гады існавання Саюза мастакоў. І гэта пры тым, што становішча творчага аб'яднання досыць складанае: плата за майстэрні расце, Палац мастацтва патрабуе неадкладнага капітальнага рамонту. Сакратарыят саюза пераехаў у Дом-музей Андрэя Бембеля, дзе таксама дасюль не прыведзены ў парадак мемарыяльныя накой знакамітага скульптара. І не ад добрага жыцця пры падрыхтоўцы рэспубліканскай выставы быў уведзены ў практыку яшчэ адзін (акрамя мастацкай якасці) крытэрыі, паводле якога твор прымаўся да экспанавання: факт платы за майстэрню...

Наколькі актыўнай была творчая дзейнасць саюза, можна меркаваць па тых выставах і акцыях, якія праводзіліся ў Палацы мастацтва. 2008 год стаў для нашага Саюза мастакоў юбілейным, яму споўнілася семдзсят гадоў. На жаль, дата гэтая не прагучала ў прэсе, не адбылося ўрачыстага святкавання, дый выпуск новага альбома на сродкі Міжнароднай канфедэрацыі творчых саюзаў СНД перанесены на сёлетні год. Затое выцягнулі нарэшце з запаснікаў частку жывапісных твораў, якія складаюць велізарную калекцыю суполкі. Уразілі ўзровень майстэрства прадстаўленых палюгнаў, іх фарбы, формы, кампазіцыя, малюнак. Што да ўзроўню захаванасці, дык, на жаль, многія з работ вымагаюць рэстаўрацыі, бо прыстасаваных фондаховішчаў саюз не мае. Невядома, ці вырашыцца гэтае пытанне ў бліжэйшым будучым.

Досыць удалай была ідэя спалучыць у калектыўных выставах творы мастацтва па відах і жанрах: паказалі асобна партрэт, пасля малюнак і скульптуру; Першую беларускую біенале абмежавалі жывапісам, графікай і скульптурай. Праходзілі даволі гарачыя абмеркаванні, вызначаліся лепшыя творы, наладжваліся майстар-класы. У выніку актыўнай выставачнай палітыкі ўрэшце і самі мастакі адчулі адказнасць за кожны свой выстаўлены твор: пры хуткай змене буйных экспазіцый заўважны паўторы і рэмейкі, якія раз-пораз з'яўляюцца пад выглядам толькі што напісаных. Здараліся смешныя выпадкі, калі адна і тая ж работа трапляла на экспазіцыі, якія адначасова адбываліся ў розных залах сталіцы...

Аднак бліжэй да канца года пэўная эйфарыя стала змяняцца насцярожанасцю: часта за цікавымі назвамі і быццам бы арыгі-

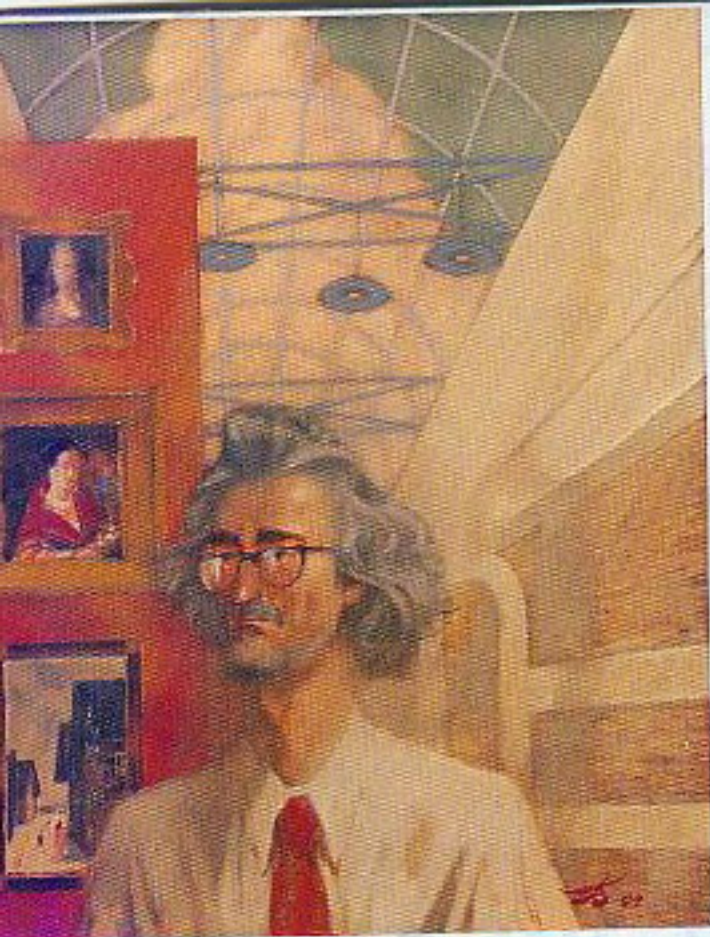
Леанід Шчамялёў. Зіма ў Новым Полі. Алей. 2008.

вальнымі ідэямі выстаў не аказвалася распрацаванай канцэпцыі. Ніж не вырашалася экспазіцыйная прастора Палаца мастацтва. Творы проста развешваліся на сценах і рудніных шчытах. Аб'екты, інсталіцы амаль цалкам зніклі з залаў гэтай самай буйной мастацкай галерэі. Праз выставы выявіліся і супярэчнасці ў межах саюза: напрыклад, унутраныя праблемы ў гродзенскай абласной арганізацыі мелі вынікам своеасаблівы дэмарш з боку лепшых творцаў рэгіёна, якія прынцыпова не далі свае работы на выставу абласных суполак «Сябрына». З'явіліся і альтэрнатыўныя выставы тых, чые творы чаму-небудзь не былі прыняты да экспанавання. Пасля адкрыцця Першай беларускай біенале чацвёра маладых мастакоў — Міхаіл Гулін, Руслан Вашкевіч, Зоя Луцэвіч, Аляксей Лунёў, чые работы па розных прычынах (адкрыты кіч, няплата за майстэрню, адсутнасць членства ў саюзе) не ўвайшлі ў экспазіцыю, запрасілі на адкрыццё ўласнай «біенале» ў галерэі «Падземка». Наўрад ці гэтую акцыю можна назваць «выставай пакрыўджаных», хутчэй гэта трохі зласлівы жарт, рэалізацыя права на выказванне, хай сабе і не зразуметае старэйшымі калегамі.

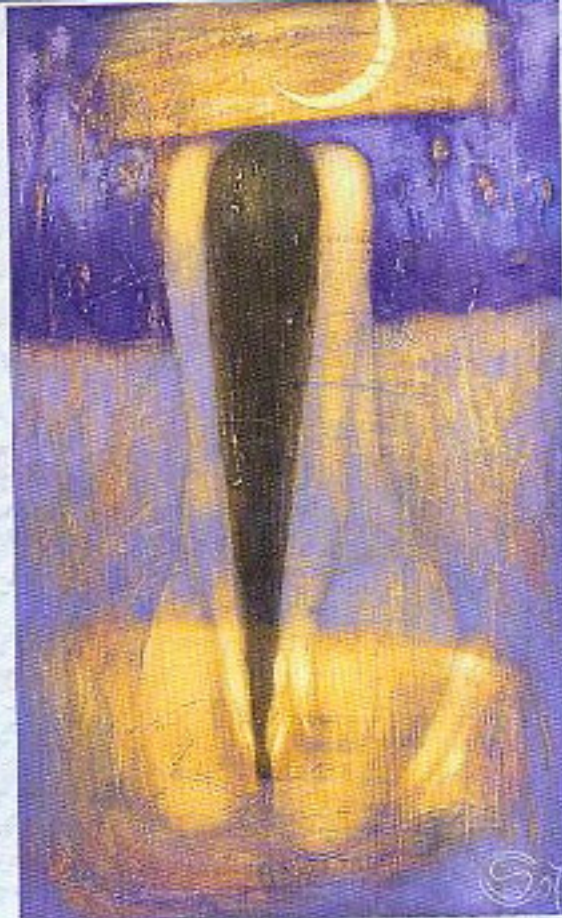
Самай заўважнай адметнасцю прамінулага года стала апрабацыя новых для Беларусі форм выставачнай дзейнасці — біенале. Расчаравала Першая беларуская біенале, арганізаваная па канонах звычайнай рэспубліканскай выставы. Ці стала больш важкай Міжнародная біенале жывапісу, якая адбылася ў Галерэі на-выставачным комплексе Нацыянальнай бібліятэкі, складана сказаць адназначна. Мерапрыемства гэтае выклікала несумненную цікавасць у гледачоў і мастацтвазнаўцаў, даўшы магчымасць параўнаць стылёвыя асаблівасці творцаў розных краін свету.

Зрэшты, прадстаўленыя работы засведчылі: не толькі беларусам, але і замежным аўтарам уласціва прыхільнасць да традыцыйнай карціннай плоскасці. Аднак дзеля большай глыбіні акцыі такога кшталту мусяць узнімаць пэўную праблематыку. Напрыклад, І Маскоўская біенале маладзёжнага мастацтва, арганізаваная Дзяржаўнай Трацякоўскай галерэяй і Дзяржаўным цэнтрам сучаснага мастацтва, паставіла перад сабой задачу прасачыць лёс і метамарфозы традыцыйнай мастацкай формы карціны. Прычым не толькі сабраць пэўную колькасць мастакоў, якія не перайшлі да інтэрактыўных форм, а захавалі прыхільнасць да класічных спосабаў творчага мыслення, але і праз удзел у канцэптуальных праектах знайсці адказ на актуальнае пытанне: што такое сёння карціна як мастацкая сістэма — акно ў свет, мяжа, рэч у сабе, элемент дызайну або інфармацыйны аб'ект? Гэта пластычнае даследаванне тэмы і культурных прастораў, дзе перасякаюцца розныя множнасці — формы, сімвалы, асацыяцыі, і дзе аўтарскія работы «пагружаюцца» ў класічны кантэкст.

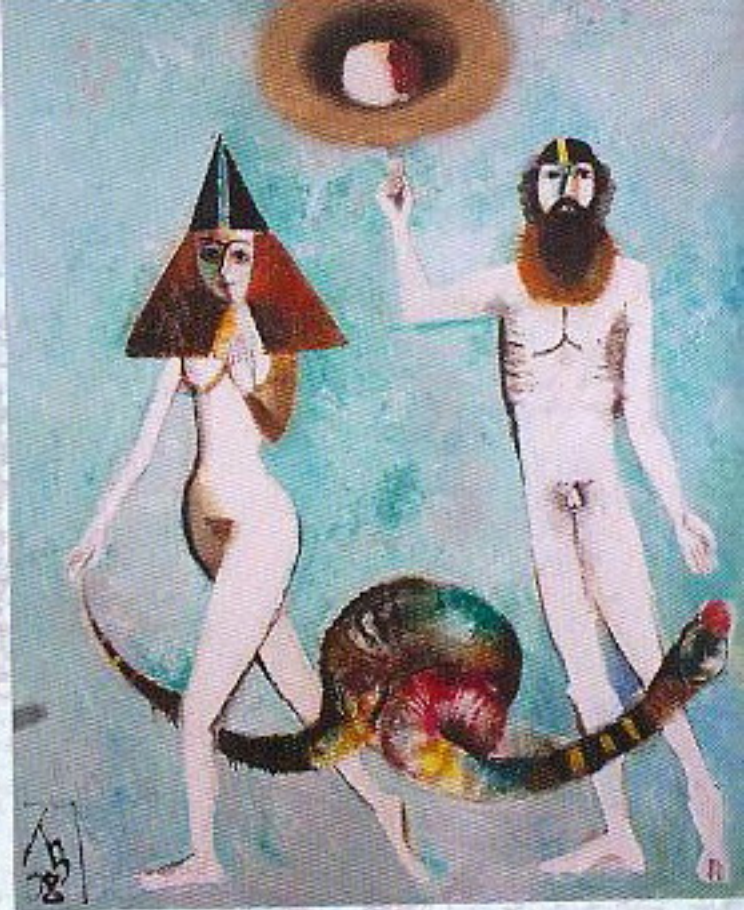
Ідэі мастацкіх акцый могуць быць самыя розныя і нечаканыя. І, зрэшты, не самім аўтарам іх прыдумваць. Галерэйшчыкаў, экспазіцыянераў, крытыкаў і мастацтвазнаўцаў у Беларусі не так ужо і мала. Але недавер да іх дзейнасці, выбару, непрыманне своеасаблівага «дыктату» (цалкам натуральнага пры арганізацыі буйных біенале кшталту Венецыянскай, Касельскай, Стамбульскай, Санкт-Пецярбургскай) у Мінску пакуль што пераважаюць сярод творцаў-практыкаў. Магчыма, таму што ў нас няма такой разгалінаванай сістэмы вывучэння і рэпрэзентацыі шматлікіх форм і накірункаў сучаснага мастацтва (не бяру ў разлік камерцыйныя галерэі). Калі

Гаўрыіл Вашчанка.
Партрэт Уладзіміра Пракапцова. Алей. 2007.

Сяргей Цімохаў. Грацыя-6.
Змешаная тэхніка. 2007.

Зоя Літвінава. Яблык Люцыфера.
Алей. 2008.

ў Расіі паспяхова дзейнічаюць аддзелы найноўшых пльняў у Траццякоўскай галерэі ў Маскве, Рускім музеі ў Санкт-Пецярбургу і музеі-заказніку Царыцына, Дзяржаўны музей сучаснага мастацтва Расійскай акадэміі мастацтваў, Дзяржаўны цэнтр сучаснага мастацтва, а таксама Маскоўскі музей сучаснага мастацтва і Музей нонканфармісцкай культуры, якія ўзніклі з прыватнай ініцыятывы, то ў Мінску — толькі Музей сучаснага выяўленчага мастацтва. Дый той дасюль (за дзесяць гадоў існавання) не атрымаў адпаведнага памянкання, памеры і тэхнічныя магчымасці якога дазвалялі б прадстаўляць не толькі традыцыйныя віды мастацкай практыкі, але і буйныя канцэптуальныя акцыі.

Зрэшты, айчыныя мастакі калі і скардзяцца, то не на поўны голас. Большасць з іх лічыць найвялікшай удачай выставіцца ў Нацыянальным мастацкім музеі, пажадана на галерэі. Хоць галоўны мастацкі музей краіны часта праводзіць замежныя практы (здагаю, што цягам мінулага года там экспанаваліся творы Ніко Пірасмані з Ірузіі, слудкі паясы з калекцыі Дзяржаўнага гістарычнага музея Масквы, іканапіс Расіі, Украіны і Беларусі, сучаснае прыкладное мастацтва Японіі, кераміка Пікаса і в'етнамская народная карціна з уласных фондаў), рэгулярна адбываюцца і выставы беларускіх творцаў. Летась гэта былі народныя мастакі Леанід Шчамяллёў, Гаўрыіл Вашчанка, Уладзімір Стальмашонак, а таксама Валерыі Шкаруба, Мікалай Бушчык, Уладзімір і Тамара Васюкі...

Упадабалі мастакі і новыя мінскія выставачныя залы — у Доме-музеі Із'езда РСДРП, які з'яўляецца філіялам Нацыянальнага музея гісторыі і культуры Беларусі, а таксама ў музеі Акадэміі мастацтваў, які адкрыўся ў адрамантаваным корпусе на першым паверсе. Па-ранейшаму працуюць мастацкія галерэі: «Арс Лонга», «Падземка», гарадская галерэя Леаніда Шчамяллёва. У цэлым высновы несуніяшальныя: нашаму гораду, дзе жыве большая частка сяброў Саюза мастакоў і шмат пакуль «бессаюзнай» творчай моладзі, якая таксама мае вялікае жаданне паказаць свае набыткі, выставачных плошчаў відавочна не хапае. Сітуацыя стане катастрофічнай, калі Палац мастацтва закрыецца на рамонт, пра які ідуць размовы ўжо не першы год.

У 2008 годзе некаторыя музейныя структуры пачалі актыўна вяртаць з небыцця імёны нашых забытых суайчыннікаў. Найперш гэта тычыцца Хаіма Суціна. Экспазіцыя, прысвечаная знакамітаму мастаку, адкрылася ў Смілавічах на ініцыятыве і пры дапамозе Нацыянальнай камісіі па справах ЮНЕСКА. Хоць гэта і не музей (ён вымагае прафесійных кадраў і фінансавання), аднак такі фармат рэпрэзентацыі дае магчымасць акцэнтаваць увагу на беларускіх каранях творцы, пазнаёміць землякоў з творчасцю вялікага смілаўчана і аднавіць атмасферу сталіцы Францыі, дзе прайшла большая частка жыцця Суціна — як і іншых выхадцаў з Беларусі, якія заваявалі Парыж сваім жывалісам. Экспазіцыя месціцца ў

трох пакоях дзіцячай мастацкай школы (уваход асобны). Кожная яе частка мае сваю тэматыку і адпаведную назву: «На радзіме», «Парыжская кавярня», «Выставачная зала».

Яшчэ аднаму знакамітаму мастаку, ураджэнцу Магілёва Канстанціну Геду, які шмат гадоў пражыў у Аргенціне, прысвечалі выставу ў Мастацкім музеі імя Паўла Масленікава. 80 графічных аркушаў перадалі яшчэ ў 2004 годзе родзічы майстра, частку экспазіцыі сфарміравалі з работ, якія захоўваюцца ў фондах Нацыянальнага мастацкага музея.

Пасля чатырохгадовых аднаўленчых работ адчыніў дзверы і Мемарыяльны музей-майстэрня народнага мастака СССР і БССР Заіра Азгура. Рэстаўрацыю і тапіроўку трохсот скульптур (а вага некаторых з іх дасягае паўтону!), выконвалі скульптары Віктар Копач і Уладзімір Піпін, жывапісцы Уладзімір Сумараў і Дар'я Сумарава-Копач. Удава скульптара Галіна Гаўрылаўна падарыла музею жывапісны партрэт Заіра Азгура, які ў пачатку 1960-х гадоў быў напісаны з натуры яе бацькам, рускім мастаком Гаўрылам Гарэлавым. Узнаўленне працы музея асабліва важнае для творчай моладзі, у якой зноў з'явілася магчымасць вучыцца на работах выдатнага майстра.

Безумоўна, самай значнай скульптурнай падзеяй года павінна стаць адкрыццё адрэстаўраванага будынка Тэатра оперы і балета. Аднак цяпер, калі пішуцца гэтыя радкі, яшчэ няма цэласнага ўяўлення пра яго аблічча. Непакойць дысананс канструктывізму архітэктуры і антычнага стылю, у якім зроблены скульптуры на фасадах. А вось парк вакол будынка відавочна чакаюць значныя змены ў лепшы бок — яго ўпрыгожаць не толькі фантаны і ліхтарыкі, але і скульптурныя кампазіцыі.

Паркавая скульптура ўвогуле становіцца сёння вельмі папулярнай. У 2008 годзе ўсіх апярэдзіў Пінск — горад з выдатнымі архітэктурнымі помнікамі, але да нядаўняга часу зусім абдзелены скульптурай. Сітуацыю змяніў скульптурны пленэр. Здаецца, сама атмасфера старога места спрыяла таму, каб у яго асяродку з'явіліся пластычныя кампазіцыі малых форм. Творчая інтэлігенцыя ўжо назвала гэтую з'яву — ні больш ні менш — «скульптурнай рэвалюцыяй» у маштабах аднаго горада. Вобразы-сімвалы стварылі Ігар Засімовіч, Андрэй Вараб'ёў, Аляксей Сарокін, Валерыі Калоўскі, Аляксандр Камардзін і іншыя. Усе творы выкананы ў мінімалістычным стылі. Скульптары скупым штрыхом толькі акрэслівалі задуманы вобраз, звяртаючы ўвагу на структуру і тэкстуру матэрыялу, дынаміку ліній і ўнутраную выразнасць. Для кожнай каменнай кампазіцыі ўжо вызначана месца яе будучай прывязкі. Дзевяць твораў хутка ўпрыгожаць набярэжную Пінны. Кампактнае размяшчэнне малых пластычных форм стане пачаткам стварэння ў старадаўняй сталіцы Палесся парку скульптуры.